

Аналітичне підґрунття оцінки інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств

У статті визначено, що у нових умовах господарювання, у зв'язку зі зростанням позицій управління інноваційністю, необхідність філософського осмислення їх підстав набуває характерної ролі, особливо у стратегічних періодах.

Встановлено, що в нових турбулентних умовах господарювання для ефективної діяльності машинобудівних підприємств та виходу на зовнішні ринки необхідно активно займатися інноваційною діяльністю, що підвищить їх рівень на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Автором визначено, що параметрами, які оцінюють потенціальні можливості діяльності машинобудівного підприємства, а також визначають напрями управління інноваційністю в стратегічному масштабі, є оцінка ступеня інноваційної рефлексії, тобто визначення рівня готовності напрямів діяльності підприємства до процесу інноваційності та його масштабу.

У статті представлено інноваційну рефлексію як поліструктурний стан визначення рівня сприйняття процесу інноваційності. Визначено, що ресурсна складова інноваційної рефлексії є підґрунттям для визначення ступеня готовності машинобудівного підприємства до впровадження інноваційності та формування стратегічних управлінських рішень, вона включає в себе такі основні компоненти, що мають різне функціональне призначення.

Автором сформовано систему складових оцінки інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств та їх сутність. Визначено, що завдяки проведенню просторово-динамічної оцінки діяльності машинобудівних підприємств за напрямками (активність, адаптивність, гнучкість), за їх складовими (інвестиційна, управлінська, науково-дослідна, виробнича, кадрова, інформаційна, організаційно-економічна, фінансова) та за їх показниками є можливість чітко визначити ступінь інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств і на їх основі сформувати ефективні стратегічні управлінські рішення щодо впровадження інноваційності для підвищення рівня їх конкурентоспроможності та виходу на нові ринки. Оцінка інноваційної рефлексії має проводитися на основі аналізу внутрішнього середовища машинобудівного підприємства, яка дозволяє оцінити можливість і готовність підприємства до інноваційності, проаналізувати тенденції інноваційного розвитку підприємства, виявити сильні і слабкі сторони, а також сформувати рекомендації щодо формування та реалізації стратегічного управління інноваційністю машинобудівного підприємства.

Ключові слова: інноваційність; інноваційна рефлексія; машинобудівні підприємства; стратегічне управління інноваційністю підприємства.

Актуальність теми. У нових умовах господарювання, у зв'язку зі зростанням позицій управління інноваційністю, необхідність філософського осмислення їх підстав набуває характерної ролі, особливо у стратегічних періодах.

Досвід багатьох машинобудівних підприємств свідчить, що сталий розвиток виробництва і підтримка їх конкурентоспроможності залежать не тільки від ефективного використання ресурсного потенціалу, а від сприйняття та продукування процесу інноваційності, що є кінцевим результатом, а саме: розробка та впровадження в практичній діяльності нового удосконаленого продукту; нового удосконаленого технологічного процесу; нового підходу до соціально-економічних послуг тощо. Поняття «інноваційності» пов'язане з категоріями активності, адаптивності та гнучкості. Однак питання про те, як трактувати дане поняття і за якими показниками оцінювати його рівень, залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Питання, пов'язані з оцінкою стану сприйняття інноваційності машинобудівними підприємствами для формування стратегічного управління інноваційністю підприємств розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема, І.Ансофф [1], Н.Валінкевич [2], В.Винокуров [3], В.Дикань [4], П.Перерва [5], М.Потрер [6], В.Прохорова [7], Т.Романчик [8], Р.Фатхудинов [11] та ін.

Незважаючи на те, що в наукових колах науковців розглядалися питання, пов'язані з оцінкою стану сприйняття інноваційності машинобудівними підприємствами, конкретна проблематика потребує додаткових досліджень, в зв'язку з активним розвитком науково-технічного прогресу.

Метою статті є формування процесу аналітичного підґрунття оцінки інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств в сучасних прогресивно-турбулентних умовах господарювання.

Викладення основного матеріалу. В нових турбулентних умовах господарювання для ефективної діяльності машинобудівних підприємств та виходу на зовнішні ринки необхідно активно займатися інноваційною діяльністю, що підвищить їх рівень на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Параметрами, що оцінюють потенціальні можливості діяльності машинобудівного підприємства, а також визначають напрями управління інноваційністю в стратегічному масштабі, є оцінка ступеня інноваційної рефлексії, тобто визначення рівня готовності напрямів діяльності підприємства до процесу інноваційності та в яких масштабах.

Сутність поняття «інноваційна рефлексія» формується, виходячи з двох напрямів, а саме (рис. 1):

– інноваційність, під якою необхідно розуміти можливість, яка ґрунтується на сукупності характеристик, що пов'язана з ефективним використанням потенційних ресурсів, які продукують креативні ідеї у векторному направленні економічного розвитку зі створення матеріальних і нематеріальних ресурсів та є основою динамічного розвитку підприємства;

– рефлексія, сутність якої полягає у тому, що об'єктом пізнання може бути сам засіб пізнання (гносеологія) чи знання, думка, вчинок (епістемологія). Здатність до оцінювання, вміння аналізувати дії, вчинки, мотиви; розглядається як підсумок та основа для розвитку інноваційності підприємства.

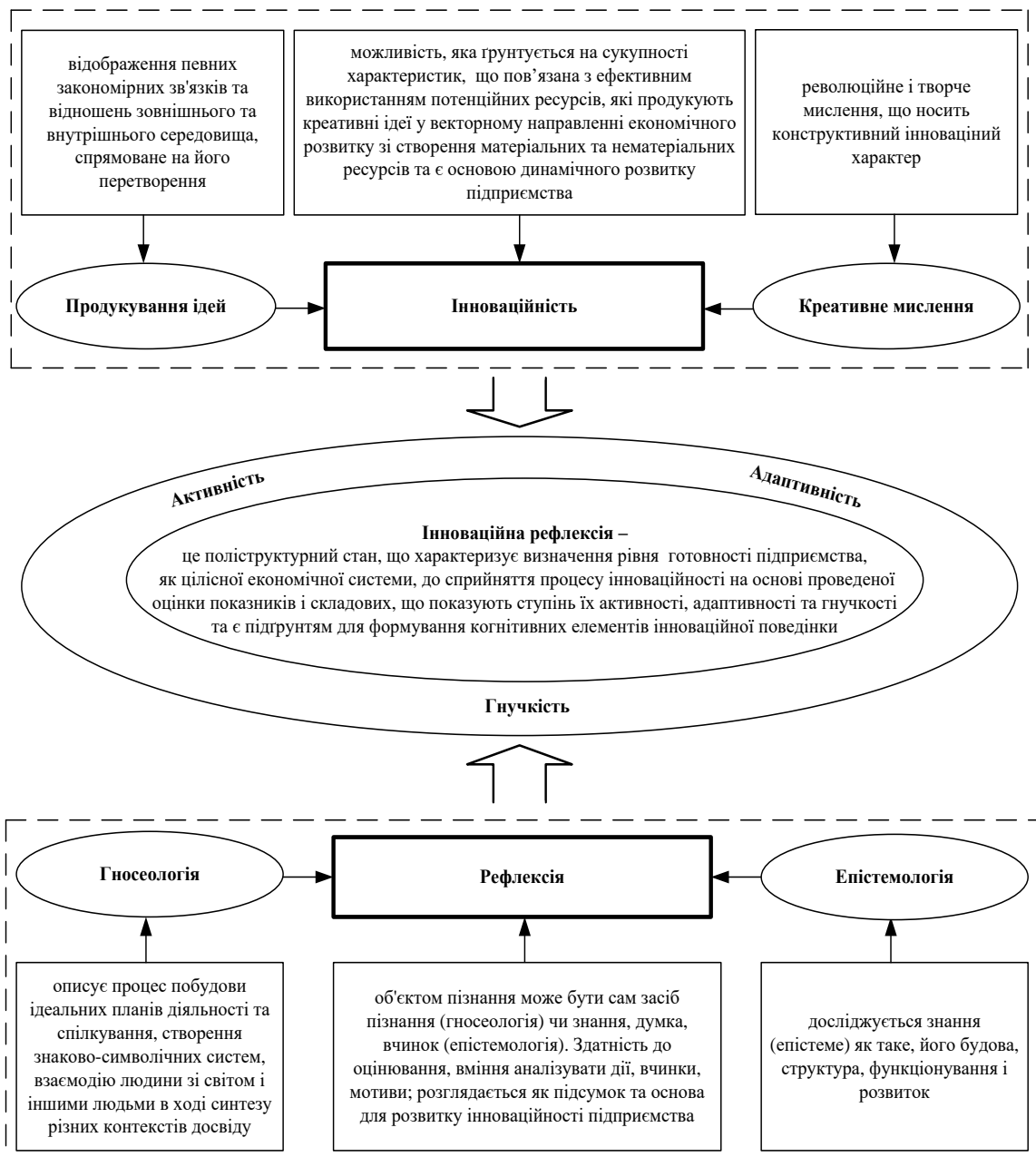

Рис. 1. Інноваційна рефлексія як поліструктурний стан визначення рівня сприйняття процесу інноваційності

Інноваційність формується з напрямів: продукування ідей (відображення певних закономірних зв'язків та відношень зовнішнього та внутрішнього середовища, спрямоване на його перетворення) та креативного мислення (революційне і творче мислення, що має конструктивний інноваційний характер).

Рефлексія є засобом моделювання систем управлінської діяльності машинобудівних підприємств та формується на основі напрямів гносеології (описує процес побудови ідеальних планів діяльності та спілкування, створення знаково-символічних систем, взаємодію людини зі світом і іншими людьми під час синтезу різних контекстів досвіду) та епістемології (досліджується знання (епістеме) як таке, його будова, структура, функціонування і розвиток).

Отже, під «інноваційною рефлексією» розуміють поліструктурний стан, що характеризує визначення рівня готовності підприємства як цілісної економічної системи, до сприйняття процесу інноваційності на основі проведеної оцінки показників і складових, що показують ступінь їх активності, адаптивності та гнучкості та є підґрунтям для формування когнітивних елементів інноваційної поведінки.

Ресурсна складова інноваційної рефлексії є підґрунтям для визначення ступеня готовності машинобудівного підприємства до впровадження інноваційності та формування стратегічний управлінських рішень, вона включає в себе такі основні компоненти, що мають різне функціональне призначення (табл. 1).

Так звані «важелем» інноваційної рефлексії є складові, що забезпечують дієздатність і ефективне функціонування всіх елементів діяльності машинобудівного підприємства та свідчать про рівень готовності до впровадження інноваційності. В цілому зазначені складові характеризують можливість цілеспрямованого здійснення інноваційності, тобто визначають здатність системи на принципах комерційної результативності залучати ресурси для ініціювання, створення та поширення різного роду нововведень.

Таблиця 1

Складові оцінки інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств та їх сутність

Напрямок	Складові	Сутність складової
Гнучкість	Інвестиційна	Характеризує діяльність машинобудівних підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів інноваційного розвитку визначається рівнем їх інвестиційної активності і діапазоном інвестиційної діяльності
	Управлінська	Визначає професійну діяльність, сутність якої полягає у досягненні загальних цілей і завдань машинобудівних підприємств, заснована на принципах ієрархії; направлена на практичну реалізацію та прийняття управлінських рішень, призначених для зміни стану інноваційної рефлексії
	Науково-дослідна	Розкриває експериментальну, теоретичну або практичну діяльність, спрямовану на одержання і застосування інноваційних та креативних знань (фундаментальні наукові дослідження і прикладні наукові дослідження)
Адаптивність	Виробнича	Формує сукупність дій працівників машинобудівних підприємств із застосуванням засобів праці, необхідних для перетворення інноваційних ресурсів у готову продукцію або надання будь-яких видів послуг
	Кадрова	Визначає діяльність суб'єктів кадрових відносин з реалізації кадрової політики, що включає організацію роботи з персоналом, технології, засоби та методи реалізації ефективної кадрової політики
Активність	Інформаційна	Передбачає збір, обробку, зберігання, пошук і поширення інформації, а також утворення організаційного інноваційного ресурсу і формування вільного доступу до нього, спрямована на задоволення інформаційних потреб
	Організаційно-економічна	Характеризує процеси планування, ціноутворення, обліку і звітності, організації і оплати праці, аналізу господарської діяльності, виготовлення продукції, виконання робіт і надання послуг, розробки номенклатури і асортименту тощо
	Фінансова	Визначає систему форм і методів, використовуваних для фінансового забезпечення функціонування машинобудівних підприємств та досягнення ними поставлених цілей, практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її інноваційних результатів

Завдяки проведенню просторово-динамічної оцінки діяльності машинобудівних підприємств за напрямками (активність, адаптивність, гнучкість), за їх складовими (інвестиційна, управлінська, науково-дослідна, виробнича, кадрова, інформаційна, організаційно-економічна, фінансова) та за їх показниками (рис. 2) є можливість чітко визначити ступінь інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств та на їх основі сформувані ефективні стратегічні управлінські рішення щодо впровадження інноваційності для підвищення рівня їх конкурентоспроможності та виходу на нові ринки.

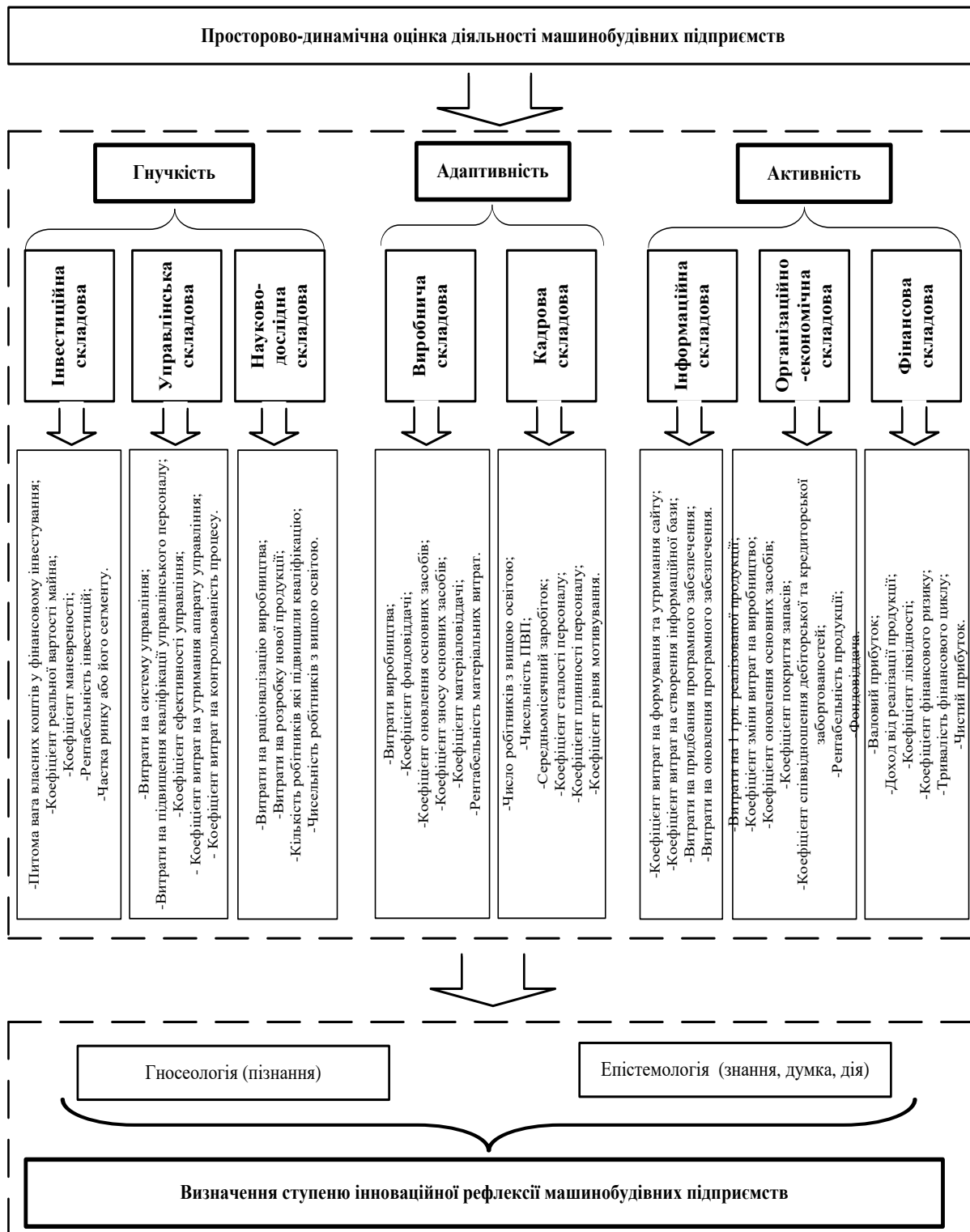

Рис. 2. Формування системи складових та показників оцінки інноваційної рефлексії машинобудівних підприємств за функціональними напрямками

Відображенням кінцевого результату реалізації наявних можливостей у вигляді інноваційного продукту або послуги, отриманих під час здійснення діяльності, є результативна складова – інноваційної рефлексії, ця компонента є цільовою і основною характеристикою для впровадження процесу інноваційності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати науково дослідження свідчать про те, що за допомогою оцінки показників інноваційної рефлексії можливо побачити конкретну ситуацію, шляхом оцінки складових та їх показників, виявляючи сильні та слабкі сторони, що буде підґрунтям для впровадження процесу інноваційності, керувати нею або жорстко та директивно, або поступово та комплементарно. Використання рефлексивного підходу дозволить успішно моделювати стратегічне управління інноваційністю машинобудівних підприємств.

Для формування ефективного стратегічного управління інноваційністю важливим етапом є об'єктивна оцінка інноваційної рефлексії машинобудівного підприємства, при цьому необхідно аналізувати інноваційну рефлексію не тільки на даний момент часу, але і в динаміці.

Оцінка інноваційної рефлексії має проводитися на основі аналізу внутрішнього середовища машинобудівного підприємства, яка дозволяє оцінити можливість і готовність підприємства до інноваційності, проаналізувати тенденції інноваційного розвитку підприємства, виявити сильні і слабкі сторони, а також сформулювати рекомендації щодо формування та реалізації стратегічного управління інноваційністю машинобудівного підприємства.

Список використаної літератури:

1. Ансофф І. Стратегическое управление: сокр. пер. с англ. / И.Ансофф ; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Валінкевич Н.В. Управління потенціалом та розвитком підприємств на основі модернізації / Н.В. Валінкевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2012. – № 1 (45). – С. 128–134.
3. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии / В.А. Винокуров. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. – 458 с.
4. Дикань В.Л. Концепція інноваційного розвитку економіки України / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – № 52. – С. 9–20.
5. Визначення ціни інвестиційних та інформаційних ресурсів як об'єктів інтелектуальної власності на енергетичних підприємствах/ П.Г. Перерва, О.П. Косенко, Є.В. Ковальов, М.М. Гуревичов // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – Харків : НТУ «ХПІ». – 2012. – Вип. 25 (931). – С. 71–78.
6. Портер М. Стратегія конкуренції. / М.Портер. – К. : Основи, 1998. – 390 с.
7. Прохорова В.В. Управління потенціалом конкурентоспроможності підприємств на засадах контролінгу: монографія / В.В. Прохорова, В.І. Чобіток. – Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2012. – 278 с.
8. Романчик Т.В. Аналіз стану інноваційної активності економіки України / Т.В. Романчик // Бізнес-інформ. – 2014. – № 5. – С. 111–115.
9. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
10. Chobitok V. Forming Performance Assessment System of Risk Management in Railway Transport Companies / V.Chobitok, L.Chumak, T.Demianenko // International Journal of Engineering & Technology. – 2018. – 7 (4.3). – P. 404–408. – DOI: <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i4.3.19843>.

References:

1. Ansoff, I. (1989), *Stratehicheskoe upravlenye:transiated*, in Evenko, L.Y. (ed.), *Ekonomika*, Moscow, 519 p.
2. Valinkevych, N.V. (2012), «Upravlinnia potentsialom ta rozvytkom pidpriemstv na osnovi modernizatsii», *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*, Vol 1 (45), pp. 128–134.
3. Vynokurov, V.A. (1996), *Orhanyzatsiia stratehicheskoho upravleniia na predpriiaty*, Tsentr ekonomiky y marketynha, Moscow, 458 p.
4. Dykan, V.L. (2015), «Kontseptsiia innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy», *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, Vol. 52, pp. 9–20.
5. Pererva, P.H., Kosenko, O.P., Kovalov, Ye.V. and Hurevichov, M.M. (2012), «Vyznachennia tsyny investytsiinykh ta informatsiinykh resursiv yak obektiv intelektualnoi vlasnosti na enerhetychnykh pidpriemstvakh», *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kharkivskiy politekhnichnyi instytut»*, NTU «KhPI», Kharkiv, Vol 25 (931), pp. 71–78.
6. Porter, M. (1998), *Stratehiia konkurentsii*, Osnovy, Kyiv, 390 p.
7. Prokhorova, V.V. and Chobitok, V.I. (2012), *Upravlinnia potentsialom konkurentospromozhnosti pidpriemstv na zasadakh kontrolinhu*, monohrafiia, Ukrainka inzhenerno-pedahohichna akademiia, Kharkiv, 278 p.
8. Romanchyk, T.V. (2014), «Analiz stanu innovatsiinoini aktyvnosti ekonomiky Ukrainy», *Biznes-inform*, Vol. 5, pp. 111–115.
9. Fatkhutdinov, R.A. (2000), «Konkurentosposobnost': ekonomika, strategiia, upravlenie», *INFRA-M*, Moscow, 312 p.
10. Chobitok, V., Chumak, L. and Demianenko, T. (2018), «Forming Performance Assessment System of Risk Management in Railway Transport Companies», *International Journal of Engineering & Technology*, Vol. (4.3), pp. 404–408, DOI: <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i4.3.19843>.

Колещук Орест Ярославович – кандидат економічних наук, доцент Національного університету «Львівська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-8995-5206>.

Наукові інтереси:

- управління інноваційністю підприємств.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2019.